

RHEOLAU SEFYDLOG CYNGOR TREF CRICCIETH AR SAIL MODEL RHEOLAU NALC CYMRU 2018

Ail-fabwysiadwyd gan y Cyngor Tref 10 Tachwedd 2020

1. RHEOLAU TRAFOD MEWN CYFARFODYDD

- a Bydd cynigion ar yr agenda yn cael eu hystyried yn y drefn yr ymddangosant oni chaiff y drefn ei newid yn ôl doethineb cadeirydd y cyfarfod.
- b Ni fydd cynnig (gan gynnwys gwelliant) yn cael ei drafod oni chafodd ei gynnig a'i eilio.
- c Gall cadeirydd y cyfarfod drin cynnig ar yr agenda na chaiff ei gynnig gan ei gynigydd yn un a dynnwyd yn ôl.
- d Os cafodd cynnig (gan gynnwys gwelliant) ei eilio, ni all y cynigydd ei dynnu'n ôl ond gyda chydsyniad yr eilydd a'r cyfarfod.
- e Mae gwelliant yn gynnig i ddileu neu ychwanegu geiriau at gynnig. Ni fydd yn negyddu'r cynnig.
- f Os caiff gwelliant i'r cynnig gwreiddiol ei dderbyn, daw'r cynnig gwreiddiol (wedi'i wella) yn gynnig sylweddol y gellir cyflwyno gwelliant neu welliannau eraill arno.
- g Ni chaiff gwelliant ei ystyried oni roddir rhybudd llafar cynnar amdano yn y cyfarfod ac, os yw cadeirydd y cyfarfod yn gofyn am hynny, onid yw'n cael ei gyflwyno'n ysgrifenedig i'r cadeirydd.
- h Gall cynghorydd gyflwyno gwelliant ar ei g/chynnig ei hun os yw'r cyfarfod yn cytuno â hynny. Os cafodd cynnig ei eilio'n barod, rhaid cael cydsyniad yr eilydd a'r cyfarfod cyn cyflwyno gwelliant.
- i Os oes mwy nac un gwelliant i gynnig gwreiddiol neu sylweddol, cyflwynir y gwelliannau yn y drefn a benderfynir gan y cadeirydd.
- j Yn amodol ar reol sefydlog 1(k) isod, cyflwynir a thrafodir un gwelliant ar y tro, a bydd cadeirydd y cyfarfod yn penderfynu ym mha drefn y cânt eu cyflwyno.
- k Gellir trafod un gwelliant neu ragor gyda'i gilydd os yw cadeirydd y cyfarfod yn barnu fod hynny'n fanteisiol ond rhaid pleidleisio ar bob gwelliant ar wahân.
- l Ni all cynghorydd gyflwyno mwy nac un gwelliant i gynnig gwreiddiol neu sylweddol.
- m Nid oes gan gynigydd gwelliant unrhyw hawl i ymateb ar ddiwedd trafodaeth arno.

- n Pan mae cyfres o welliannau i gynnig gwreiddiol yn cael eu derbyn, bydd gan gynigydd y cynnig gwreiddiol yr hawl i ymateb naill ai ar ddiwedd y drafodaeth ar y gwelliant cyntaf neu ar ddiwedd y drafodaeth ar y cynnig sylweddol olaf yn union cyn cymryd pleidlais arno.
- o Onid yw cadeirydd y cyfarfod yn caniatáu hynny, unwaith yn unig y caiff cynghorydd siarad mewn trafodaeth ar gynnig ac eithrio:
- i. i siarad ar welliant a gyflwynir gan gynghorydd arall;
  - ii. i gyflwyno neu siarad ar welliant arall os cyflwynwyd gwelliant i'r cynnig ers iddo/i siarad ddiwethaf;
  - iii. i wneud pwynt o drefn;
  - iv. i gynnig esboniad personol; neu
  - v. wrth ddefnyddio hawl i ymateb.
- p Wrth drafod cynnig, ni all cynghorydd ymyrryd ond ar bwynt o drefn neu i gynnig esboniad personol a bydd y cynghorydd y torrir ar ei d/throws yn peidio siarad. Bydd cynghorydd sy'n codi pwynt o drefn yn enwi'r rheol sefydlog y mae'n credu gafodd ei thorri neu'n nodi unrhyw afreoleidd-dra y mae'n poeni amdano yn y ffordd y cynhelir y cyfarfod.
- q Bydd cadeirydd y cyfarfod yn penderfynu ar bwynt o drefn a bydd ei b/phenderfyniad yn derfynol.
- r Pan mae cynnig yn cael ei drafod, ni chaiff unrhyw gynnig arall ei gyflwyno ac eithrio:
- i. i gyflwyno gwelliant i'r cynnig;
  - ii. i symud at yr eitem nesaf;
  - iii. i ohirio'r drafodaeth;
  - iv. i gynnal pleidlais ar y cynnig;
  - v. i ofyn na ddylid rhoi gwrandawriad pellach i berson neu y dylai adael y cyfarfod;
  - vi. i gyfeirio'r cynnig at bwyllgor neu is-bwyllgor i'w ystyried;
  - vii. i eithrio'r cyhoedd a'r wasg;
  - viii. i ohirio'r cyfarfod; neu

ix. i atal rheol(au) sefydlog penodol ac eithrio'r rhai sy'n adlewyrchu gofynion statudol gorfodol.

s Cyn cynnal pleidlais ar gynnig gwreiddiol neu sylweddol, rhaid i gadeirydd y cyngor fod yn fodlon y cafodd y cynnig ei drafod yn ddigonol a bod cynigydd y cynnig dan sylw wedi defnyddio neu ildio ei hawl i ymateb.

t Ac eithrio cynigion a gyflwynwyd o dan reol sefydlog 1(r) uchod, ni fydd cyfraniadau neu areithiau gan gynghorydd ond yn ymwneud â'r cynnig dan sylw ac ni fyddant yn hirach na 5 munud heb gydsyniad cadeirydd y cyfarfod.

2. YMDDYGIAD AFREOLUS MEWN CYFARFODYDD

a Ni fydd unrhyw berson yn atal gwaith cyfarfod nac yn ymddwyn yn dramgwyddus neu'n amhriodol. Os anwybyddir y rheol sefydlog hon, bydd cadeirydd y cyfarfod yn gofyn i'r cyfryw berson(au) bwylo neu wella eu hymddygiad.

b Os yw person(au) yn anwybyddu cais cadeirydd y cyfarfod i bwylo neu wella eu hymddygiad, gall unrhyw gynghorydd neu gadeirydd y cyfarfod gynnig na ddylid rhoi gwrandawriad i'r person mwyach neu y dylid eu heithrio o'r cyfarfod. Cynhelir pleidlais ar y cynnig, os caiff ei eilio, heb unrhyw drafodaeth.

c Os yw penderfyniad a wneir o dan reol sefydlog 2(b) uchod yn cael ei anwybyddu, gall cadeirydd y cyfarfod gymryd camau rhesymol i adfer trefn neu er mwyn symud y cyfarfod ymlaen. Gall hyn gynnwys atal y cyfarfod dros dro neu ei gau.

3. CYFARFODYDD YN GYFFREDINOL

Cyfarfodydd Cyngor llawn	LL
Cyfarfodydd Pwyllgorau	P
Cyfarfodydd Is-bwyllgorau	IB

LL a Ni chynhelir cyfarfodydd mewn adeiladau sydd adeg y cyfarfod yn cael eu defnyddio ar gyfer cyflenwi alcohol, oni bai nad oes unrhyw adeiladau eraill ar gael yn rhad ac am ddim neu am gost resymol.

LL b Nid yw'r isafswm o dri diwrnod llawn ar gyfer hysbysiad am gyfarfod yn cynnwys y diwrnod y cyhoeddwyd yr hysbysiad arno, diwrnod y cyfarfod, dydd Sul, diwrnod y gwyliau Nadolig, diwrnod gwyliau'r Pasg neu ŵyl banc neu ddiwrnod a bennwyd ar gyfer diolchgarwch neu alaru

cyhoeddus.

- P** c **Nid yw'r isafswm o dri diwrnod llawn ar gyfer hysbysiad cyhoeddus am gyfarfod yn cynnwys y diwrnod y cyhoeddwyd yr hysbysiad arno na diwrnod y cyfarfod oni bai y caiff y cyfarfod ei gynnull ar rybudd byrrach**
- LL** d **Bydd cyfarfodydd yn agored i'r cyhoedd oni bai fod eu presenoldeb yn rhagfarnol i les y cyhoedd oherwydd natur gyfrinachol y materion i'w trafod neu am resymau arbennig eraill. Caiff y cyhoedd eu heithrio o'r cyfarfod neu o ran ohono trwy benderfyniad fydd yn nodi rhesymau am eithrio'r cyhoedd.**
- P**
- e Gall aelodau'r cyhoedd gyflwyno sylwadau, ateb cwestiynau a rhoi tystiolaeth mewn cyfarfod y mae ganddynt hawl bod ynddo o ran y materion ar yr agenda.
- f Ni fydd y cyfnod amser a neilltuir ar gyfer cyfranogiad y cyhoedd mewn cyfarfod yn unol â rheol sefydlog 3(e) yn fwy na 3 munud onid yw cadeirydd y cyfarfod yn penderfynu'n wahanol.
- g Yn amodol ar reol sefydlog 3(f), ni fydd aelod o'r cyhoedd yn siarad am fwy na 3 munud.
- h Yn unol â rheol sefydlog 3(e), ni fydd cwestiwn yn gorfod cael ateb yn y cyfarfod nac yn agor trafodaeth ar y cwestiwn. Gall cadeirydd y cyfarfod gyfarwyddo y dylid rhoi ymateb ysgrifenedig neu lafar.
- i Bydd person yn codi ei law/llaw wrth ofyn i gael siarad ac yn sefyll wrth siarad (ac eithrio pan mae gan berson anabled neu os yw'n debyg o ddioddef anghysur)]. Gall cadeirydd y cyfarfod benderfynu ar unrhyw adeg caniatáu i berson barhau i eistedd wrth siarad.
- j Bydd person sy'n siarad mewn cyfarfod yn cyfeirio ei sylwadau at gadeirydd y cyfarfod.
- k Un person yn unig gaiff siarad ar y tro. Os yw mwy nac un person eisiau siarad, bydd cadeirydd y cyfarfod yn penderfynu ym mha drefn y byddant yn siarad.
- LL** l **Ni chaniateir tynnu lluniau, recordio, darlledu neu ddarlledu trafodion y cyfarfod mewn unrhyw ffordd heb gael cydsyniad ysgrifenedig y Cyngor ymlaen llaw.**
- P**
- LL** m **Bydd y wasg yn cael cyfleusterau rhesymol ar gyfer gwneud eu hadroddiad o gyfarfod neu ran ohono y mae ganddynt hawl i fod yn bresennol ynddo.**
- P**
- LL** n **Yn amodol ar reolau sefydlog sy'n datgan yn wahanol, gall unrhyw beth yr awdurdodwyd neu y gofynnwyd iddo gael ei wneud gan, i neu**

gerbron Cadeirydd y Cyfarfod gael ei wneud yn ei absenoldeb gan, i neu gerbron Is-Gadeirydd y Cyngor (os oes un).

P o **Bydd Cadeirydd y Cyngor, os yn bresennol, yn llywyddu mewn cyfarfod. Os yw'r Cadeirydd yn absennol o gyfarfod, bydd Is-Gadeirydd y Cyngor (os oes un) ac os yw'n bresennol, yn llywyddu. Os yw'r Cadeirydd a'r Is-Gadeirydd yn absennol o gyfarfod, bydd cynghorydd a ddewisir gan gynghorwyr sy'n bresennol yn y cyfarfod yn llywyddu yn y cyfarfod.**

LL p **Ar yr amod fod cworwm mewn cyfarfod, bydd pob mater mewn cyfarfod yn cael eu penderfynu gan fwyafrif y cynghorwyr a'r sawl nad ydynt yn gynghorwyr a chanddynt hawl i bleidleisio sy'n bresennol ac yn pleidleisio.**

LL q **Gall cadeirydd cyfarfod fwrw pleidlais wreiddiol ar unrhyw fater y cynhelir pleidlais arno, a phan mae'r pleidleisio'n gyfartal gall ddefnyddio ei b/phleidlais fwrw os defnyddiodd bleidlais wreiddiol ai peidio.**

Trowch at reolau sefydlog 5(h) ac (i) i weld y rheolau gwahanol sy'n berthnasol wrth ethol Cadeirydd y Cyngor yng nghyfarfod blynyddol y Cyngor.

LL r **Onid yw rheolau sefydlog yn trefnu fel arall, cynhelir pleidlais ar fater trwy godi dwylo. Os yw cynghorydd yn gofyn, bydd y pleidleisio ar unrhyw fater yn cael ei gofnodi er mwyn dangos a roddodd pob cynghorydd sy'n bresennol ac yn pleidleisio ei b/phleidlais dros neu yn erbyn y mater dan sylw. Dylid gwneud cais o'r fath cyn symud ymlaen at yr eitem nesaf ar yr agenda.**

s Bydd cofnodion cyfarfod yn cynnwys cofnod manwl-gywir o'r canlynol:

- i. amser a lleoliad y cyfarfod;
- ii. enwau cynghorwyr sy'n bresennol ac enwau'r cynghorwyr sy'n absennol;
- iii. buddianau a ddatganwyd gan gynghorwyr a phobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio;
- iv. goddefebau a roddwyd (os oedd rhai) i gynghorwyr a phobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio;
- v. a wnaeth cynghorydd neu bobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio adael y cyfarfod pan oedd materion a chanddynt fuddiannau ynddynt yn cael eu trafod;
- vi. a gafwyd sesiwn cyfranogiad y cyhoedd; ac
- vii. y penderfyniadau a wnaed.

LL s **Mae cynghorydd neu bobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio a chanddynt fuddiant personol neu ragfarnol mewn mater a drafodir mewn cyfarfod sy'n cyfyngu eu hawl i gymryd rhan mewn**
P
IB **trafodaeth neu bleidlais ar y mater hwnnw yn gaeth i ymrwymadau yn y cod ymddygiad a fabwysiadwyd gan y cyngor.**

LL t **Ni ellir cyflawni unrhyw waith mewn cyfarfod onid oes o leiaf un rhan o dair o gyfanswm aelodau'r cyngor yn bresennol ac ni fydd cworwm cyfarfod yn llai na thri o dan unrhyw amgylchiadau.**

Trowch at reol sefydlog 4d(viii) i gael manylion cworwm cyfarfod pwyllgor neu is-bwyllgor.

LL u **Os nad oes cworwm mewn cyfarfod ni ellir cyflawni unrhyw waith a chaiff y cyfarfod ei gau. Caiff y materion ar agenda'r cyfarfod eu gohirio tan gyfarfod yn y dyfodol.**

IB

4. **PWYLLGORAU AC IS-BWYLLGORAU**

- a **Oni bai fod y Cyngor yn penderfynu'n wahanol, gall pwyllgor benodi is-bwyllgor y caiff ei gylch gorchwyl a'i aelodau eu penderfynu gan y pwyllgor.**
- b **Gall aelodau'r pwyllgor gynnwys pobl heb fod yn gynghorwyr onid yw'n bwyllgor sy'n rheoleiddio a rheoli cyllid y Cyngor.**
- c **Oni bai fod y Cyngor yn penderfynu'n wahanol, gall holl aelodau pwyllgor ymgynghorol ac is-bwyllgor y pwyllgor ymgynghorol fod yn bobl heb fod yn gynghorwyr.**
- d Gall y Cyngor benodi pwyllgorau sefydlog neu bwyllgorau eraill yn ôl y gofyn, a:
- i. bydd yn pennu eu cylch gorchwyl;
  - ii. ;
  - iii. bydd yn caniatáu i bwyllgor, bennu nifer ac amser ei gyfarfodydd;
  - iv. bydd, yn amodol ar reolau sefydlog 4(b) ac (c) uchod, yn penodi a phennu cyfnodau gwasanaeth aelodau pwyllgor o'r fath;
  - v. gall, yn amodol ar reolau sefydlog 4(b) ac (c), benodi a phennu cyfnodau gwasanaeth eilydd aelodau pwyllgor fydd yn cymryd lle'r aelodau arferol mewn cyfarfod o'r pwyllgor os yw aelodau arferol y pwyllgor yn cadarnhau i'r Swyddog Priodol 3 diwrnod cyn y cyfarfod na allant fod yn

- bresennol;
- vi. bydd, ar ôl penodi aelodau pwyllgor sefydlog, yn penodi cadeirydd y pwyllgor sefydlog;
  - vii. bydd yn caniatáu i bwyllgor ac eithrio pwyllgor sefydlog, benodi ei gadeirydd ei hun yng nghyfarfod cyntaf y pwyllgor;
  - viii. bydd yn pennu lle, gofynion hysbysu (os oes rhai) a chworwm ar gyfer cyfarfod pwyllgor ac is-bwyllgor na fydd yn llai na thri;
  - ix. bydd yn penderfynu os gall y cyhoedd gymryd rhan mewn cyfarfod pwyllgor;
  - x. bydd yn penderfynu os caiff y cyhoedd a'r wasg fynychu cyfarfodydd is-bwyllgor ac yn pennu'r gofynion ar gyfer hysbysu'r cyhoedd ymlaen llaw, os oes rhai, ar gyfer cyfarfodydd is-bwyllgor;
  - xi. bydd yn penderfynu a all y cyhoedd gymryd rhan mewn cyfarfod o'r is-bwyllgor y mae ganddynt hawl i'w fynychu; a
  - xii. gall ddiddymu pwyllgor neu is-bwyllgor.

5. CYFARFODYDD CYNGOR ARFEROL

- a **Mewn blwyddyn etholiad, cynhelir cyfarfod blynyddol y Cyngor ar neu o fewn 14 diwrnod yn dilyn y diwrnod y mae'r cynghorwyr a etholwyd yn ymgymryd â'u swydd.**
- b **Mewn blwyddyn nad yw'n flwyddyn etholiad, cynhelir cyfarfod blynyddol Cyngor ar ba ddiwrnod bynnag ym mis Mai a ddewisir gan y Cyngor.**

Os na phennir unrhyw amser arall, cynhelir cyfarfod blynyddol y Cyngor am 6pm.
- c **Yn ogystal â chyfarfod blynyddol y Cyngor, gellir cynnal unrhyw nifer o gyfarfodydd cyffredin eraill bob blwyddyn ar ba ddyddiadau ac amserau bynnag a ddewisir gan y Cyngor.**
- d **Y mater cyntaf a gaiff sylw yng nghyfarfod blynyddol y Cyngor fydd ethol Cadeirydd ac Is-Gadeirydd (os oes un) y Cyngor.**
- e **Bydd Cadeirydd y Cyngor, onid yw wedi ymddiswyddo neu wedi cael ei h/anghymwyso, yn parhau yn ei swydd ac yn llywyddu yn y cyfarfod blynyddol nes yr etholir ei h/olyndd yng nghyfarfod blynyddol nesaf y Cyngor.**
- f **Bydd Is-Gadeirydd y Cyngor, os oes un, onid yw wedi ymddiswyddo neu wedi cael ei h/anghymwyso, yn ei swydd hyd nes yn union wedi ethol Cadeirydd y Cyngor yng nghyfarfod blynyddol nesaf y Cyngor.**

- g **Mewn blwyddyn etholiad, os na chafodd Cadeirydd presennol y Cyngor ei h/ail-ethol yn aelod o'r Cyngor, bydd yn llywyddu yn y cyfarfod hyd nes yr etholwyd Cadeirydd newydd y Cyngor. Ni fydd gan Gadeirydd presennol y Cyngor bleidlais wreiddiol ar gyfer ethol Cadeirydd newydd y Cyngor ond mae'n rhaid iddo/i roi pleidlais fwrw os yw'r pleidleisio'n gyfartal.**
- h **Mewn blwyddyn etholiad, os cafodd Cadeirydd presennol y Cyngor ei h/ail-ethol yn aelod o'r Cyngor, bydd yn llywyddu yn y cyfarfod hyd nes yr etholwyd Cadeirydd newydd y Cyngor. Gall ddefnyddio pleidlais wreiddiol ar gyfer ethol Cadeirydd newydd y Cyngor ac mae'n rhaid iddo/i roi pleidlais fwrw os yw'r pleidleisio'n gyfartal.**
- i Wedi ethol Cadeirydd y Cyngor ac Is-Gadeirydd (os oes un) y Cyngor yng nghyfarfod blynyddol y Cyngor, bydd gwaith y cyfarfod blynyddol yn cynnwys:
- i. **Mewn blwyddyn etholiad, bydd Cadeirydd y Cyngor a chynghorwyr yn cyflwyno eu ffurflenni derbyn swydd onid yw'r Cyngor yn penderfynu y gellir gwneud hyn yn ddiweddarach. Mewn blwyddyn nad yw'n flwyddyn etholiad, bydd Cadeirydd y Cyngor yn cyflwyno ei ffurflen derbyn swydd onid yw'r Cyngor yn penderfynu y gellir gwneud hyn yn ddiweddarach;**
a gall gynnwys
  - ii. Cadarnhau cywirdeb cofnodion cyfarfod diwethaf y Cyngor;
  - iii. Derbyn cofnodion cyfarfod diwethaf pwyllgor;
  - iv. Ystyried argymhellion a wnaed gan bwyllgor;
  - v. Adolygu trefniadau dirprwyo i bwyllgorau, is-bwyllgorau, staff ac awdurdodau lleol eraill;
  - vi. Adolygu cylchoedd gorchwyl pwyllgorau;
  - vii. Penodi aelodau ar bwyllgorau presennol;
  - viii. Penodi unrhyw bwyllgorau newydd yn unol â rheol sefydlog 4;
  - ix. Adolygu a mabwysiadu rheolau sefydlog a rheoliadau ariannol priodol;
  - x. Adolygu cynrychiolaeth ar neu waith gyda chyrrff allanol a threfniadau ar gyfer adrodd yn ôl;
  - xi. Adolygu stocrestr o dir ac asedau eraill gan gynnwys adeiladau ac offer swyddfa;
  - xii. Cadarnhau Asesiad Risg y Cyngor

- xiii. Cadarnhau gwarant yswiriant
- xiv. Pennu amser a lle cyfarfodydd cyffredin y Cyngor hyd at a chan gynnwys cyfarfod blynyddol nesaf y Cyngor.

k. Wedi hynny dilynir y drefn a osodir isod:

i. Ym mhob cyfarfod heblaw'r Cyfarfod Blynyddol, os bydd y Cadeirydd yn absennol neu'n amharod i lywyddu, penodi Cadeirydd i'r cyfarfod bydd y swyddogaeth gyntaf. Wedi dilyn y drefn ar gyfer y cyfarfod blynyddol (uchod), oni phenderfyna'r Cyngor yn wahanol am resymau brys, hon fydd trefn y pwyllgorau/cyfarfodydd:

- darllen ac ystyried y Cofnodion; ac os bydd copi wedi'i anfon i bob Gynghorydd erbyn diwrnod cyhoeddi'r wŷs ar gyfer y cyfarfod, gellir cyfrif y cofnodion wedi'u darllen;
- wedi ystyriaeth, cymeradwyo ac arwyddo'r cofnodion yn gofnod cywir gan Gadeirydd y cyfarfod;
- dilyn rhaglen bwrpasol y pwyllgor/cyfarfod
- gall Cadeirydd y cyfarfod neu unrhyw Gynghorydd gynnig newid trefn rhaglen am resymau brys, ac os Cadeirydd y cyfarfod a gynigiodd, gellir rhoi'r cynnig i bleidlais heb ei eilio, a rhoir cynnig o'r fat hi bleidlais heb drafodaeth.

6. CYFARFODYDD ARBENNIG O'R CYNGOR, PWYLLGORAU AC IS-BWYLLGORAU

- a **Gall Cadeirydd y Cyngor gynnull cyfarfod arbennig o'r Cyngor ar unrhyw adeg.**
- b **Os nad yw Cadeirydd y Cyngor yn cynnull cyfarfod arbennig o'r Cyngor o fewn saith niwrnod i gael cais ysgrifenedig i wneud hynny gan ddau gynghorydd, gall unrhyw ddau gynghorydd gynnull cyfarfod arbennig o'r Cyngor. Rhaid i'r hysbysiad cyhoeddus yn cynnwys amser, lle ac agenda'r cyfryw gyfarfod gael ei lofnodi gan y ddau gynghorydd.**
- c Gall cadeirydd pwyllgor neu is-bwyllgor gynnull cyfarfod arbennig o'r pwyllgor neu'r is-bwyllgor ar unrhyw adeg.
- d Os nad yw cadeirydd pwyllgor [neu is-bwyllgor] yn cynnull cyfarfod arbennig o fewn 5 diwrnod i gael cais i wneud hynny gan ( ) aelod o'r pwyllgor [neu'r is-bwyllgor], gall unrhyw fwyafrif o aelodau o'r pwyllgor neu'r is-bwyllgor gynnull cyfarfod arbennig o'r pwyllgor neu'r is-bwyllgor.

7. **PENDERFYNIADAU BLAENOROL**

- a Ni fydd penderfyniad yn cael ei ddadwneud o fewn chwe mis ac eithrio naill ai trwy gynnig arbennig, sy'n galw am rybudd ysgrifenedig gan o leiaf 6 gynghorydd i'w roi i'r Swyddog Priodol yn unol â rheol sefydlog 9, neu trwy gynnig a gyflwynir yn sgîl argymhelliad pwyllgor neu is-bwyllgor.
- b Pan ymdriniwyd â chynnig yn sgîl rheol sefydlog 7(a), ni ellir cyflwyno cynnig tebyg o fewn cyfnod pellach o chwe mis.

8. **PLEIDLEISIO AR BENODIADAU**

- a Pan enwebwyd dau berson neu ragor ar gyfer swydd i'w llenwi gan y Cyngor a phan na chafodd yr un o'r personau hynny fwyafrif llwyr y pleidleisiau o'u plaid, tynnir enw'r person a chanddo/i'r nifer lleiaf o bleidleisiau oddi ar y rhestr ac fe gynhelir pleidlais newydd. Bydd y broses hon yn parhau hyd nes y rhoddwyd mwyafrif y pleidleisiau o blaid un person. Gellir datrys sefyllfa lle y mae'r pleidleisio'n gyfartal trwy i gadeirydd y cyfarfod ddefnyddio'r pleidlais fwrw.

9. **CYNIGION AR GYFER CYFARFOD Y MAE'N RHAI RHOI RHYBUDD YSGRIFENEDIG AR EU CYFER I'R SWYDDOG PRIODOL**

- a Bydd cynnig yn ymwneud â chyfrifoldebau'r cyfarfod y'i cyflwynwyd ar ei gyfer a bydd yn ddiwahân yn ymwneud â chyflawni swyddogaethau, grymoedd neu gyfrifoldebau statudol y Cyngor neu fater sy'n effeithio'n benodol ar ardal y Cyngor neu ei drigolion.
- b Ni ellir cyflwyno unrhyw gynnig mewn cyfarfod onid yw ar yr agenda ac oni roddodd y cynigydd hysbysiad ysgrifenedig o'i eiriad i'r Swyddog Priodol o leiaf 10 diwrnod) llawn cyn y cyfarfod. Nid yw dyddiau llawn yn cynnwys diwrnod yr hysbysiad na diwrnod y cyfarfod.
- c Gall y Swyddog Priodol, cyn cynnwys cynnig ar yr agenda a dderbyniwyd yn unol â rheol sefydlog 9(b), gywiro camgymeriadau gramadegol neu deipograffyddol amlwg yng ngeiriad y cynnig.
- d Os yw'r Swyddog Priodol yn credu nad yw ystyr geiriad cynnig a dderbyniwyd yn unol â rheol sefydlog 9(b) yn glir, caiff y cynnig ei wrthod nes bod cynigydd y cynnig yn ei ail-gyflwyno'n ysgrifenedig i'r Swyddog Priodol fel ei fod yn ddealladwy o leiaf 5 diwrnod llawn cyn y cyfarfod.

- e Os yw geiriad cynnig arfaethedig yn cael ei ystyried yn amhriodol, bydd y Swyddog Priodol yn trafod gyda chadeirydd y cyfarfod arfaethedig neu, fel y bo'n briodol, y cynghorwyr a gynullodd y cyfarfod, i ystyried a fydd y cynnig yn cael ei gynnwys ar yr agenda neu'n cael ei wrthod.
- f Bydd penderfyniad y Swyddog Priodol ar gynnwys y cynnig ar yr agenda ai peidio yn derfynol.
- g Cofnodir cynigion mewn llyfr i'r perwyl hwnnw a chânt eu rhifo yn nhrefn eu derbyn.
- h Cofnodir cynigion a gafodd eu gwrthod mewn llyfr i'r perwyl hwnnw ac fe gynhwysir esboniad am eu gwrthod gan y Swyddog Priodol.

10. **CYNIGION MEWN CYFARFOD NAD OES ANGEN RHYBUDD
YSGRIFENEDIG AR EU CYFER**

- a Gellir cyflwyno'r cynigion canlynol mewn cyfarfod heb roi rhybudd ysgrifenedig i'r Swyddog Priodol:
  - i. cywiro anghywirdeb yn nrafft gofnodion cyfarfod;
  - ii. symud at bleidlais;
  - iii. gohirio trafod cynnig;
  - iv. cyfeirio cynnig at bwyllgor neu is-bwyllgor penodol;
  - v. penodi person i lywyddu mewn cyfarfod;
  - vi. newid trefn materion ar yr agenda;
  - vii. symud ymlaen at y mater nesaf ar yr agenda;
  - viii. gofyn am adroddiad ysgrifenedig;
  - ix. penodi pwyllgor neu is-bwyllgor a'u haelodau;
  - x. cynyddu'r terfynau amser ar gyfer siarad;
  - xi. eithrio'r wasg a'r cyhoedd o gyfarfod oherwydd gwybodaeth gyfrinachol neu sensitif sy'n rhagfarnol i les y cyhoedd;
  - xii. peidio rhoi gwrandawriad pellach i gynghorydd neu aelod o'r cyhoedd;
  - xiii. eithrio cynghorydd neu aelod o'r cyhoedd oherwydd ymddygiad afreolus;

- xiv. atal y cyfarfod dros dro;
- xv. atal rheol sefydlog benodol (oni bai ei bod yn adlewyrchu gofynion statudol gorfodol);
- xvi. gohirio'r cyfarfod; neu
- xvii. gau cyfarfod.

11. RHEOLI GWYBODAETH

Gweler hefyd reol sefydlog 20.

- a **Bydd y Cyngor yn trefnu ac adolygu camau technegol a sefydliadol i gadw'n ddiogel wybodaeth (gan gynnwys data personol) a gedwir ganddo ar bapur ac yn electronaidd. Bydd y cyfryw drefniadau yn cynnwys penderfynu pwy gaiff fynediad at ddata personol ac amgryptio data personol.**
- b **Bydd y Cyngor yn trefnu ac adolygu polisiau ar gyfer cadw a dinistrio'n ddiogel yr holl wybodaeth (gan gynnwys data personol) a gedwir ganddo ar bapur ac yn electronaidd. Bydd polisi cadw'r Cyngor yn cadarnhau am ba gyfnod y caiff gwybodaeth (gan gynnwys data personol) ei chadw neu os nad yw hynny'n bosib y meini prawf a ddefnyddir i bennu'r cyfnod hwn (e.e. Deddf Cyfyngu 1980).**
- c **Ni fydd yr agenda, y papurau sy'n cefnogi'r agenda a chofnodion cyfarfod yn datgelu nac yn tanseilio mewn unrhyw ffordd arall wybodaeth gyfrinachol na data personol heb gyfiawnhad cyfreithiol.**
- d **Ni fydd cynghorwyr, staff, contractwyr ac asiantwyr y Cyngor yn datgelu gwybodaeth gyfrinachol na data personol heb gyfiawnhad cyfreithiol.**

12. DRAFFT GOFNODION

- a Os rhoddwyd drafft gofnodion cyfarfod blaenorol i gynghorwyr gyda'r agenda ar gyfer mynychu'r cyfarfod lle y caiff eu cywirdeb ei gadarnhau, fe'u derbynnir fel y maent.
- b Ni fydd unrhyw drafod ar ddrafft gofnodion cyfarfod blaenorol ac eithrio ynghylch eu cywirdeb. Rhaid cyflwyno cynnig i gywiro anghywirdeb yn y drafft gofnodion yn unol â rheol sefydlog 10(a)(i).

- c Bydd cywirdeb drafft gofnodion, gan gynnwys unrhyw welliant/welliannau a wneir iddynt, yn cael ei gadarnhau trwy benderfyniad a chânt eu llofnodi gan gadeirydd y cyfarfod ac maent yn sefyll yn gofnod cywir o'r cyfarfod y mae'r cofnodion yn ymwneud ag ef.
- d Os nad yw cadeirydd y cyfarfod yn credu fod y cofnodion yn gofnod cywir o'r cyfarfod y mae'r cofnodion yn ymwneud ag ef, bydd yn llofnodi'r cofnodion ac yn cynnwys paragraff fel a ganlyn neu i'r un perwyl:

“Nid yw cadeirydd y cyfarfod hwn yn credu fod cofnodion cyfarfod y ( ) a gynhaliwyd ar [dyddiad] o ran ( ) yn gofnod cywir ond ni chafodd y farn honno ei chefnogi gan y cyfarfod ac fe gadarnhawyd y cofnodion yn gofnod cywir o'r trafodion.”
- e Yn amodol ar reol sefydlog 20(a) ac wedi gwneud penderfyniad sy'n cadarnhau cywirdeb cofnodion cyfarfod, caiff drafft gofnodion neu recordiadau'r cyfarfod y ceir cofnodion wedi'u cymeradwyo ar ei gyfer eu dinistrio

13. **COD YMDDYGIAD A GODDEFEBAU**

Gweler hefyd reol sefydlog 3(s).

- a **Bydd cynghorwyr a phobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio yn cadw at y cod ymddygiad a fabwysiadwyd gan y Cyngor.**
- b Bydd pob cynghorydd a phobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio yn cael copi o'r cod ymddygiad .
- c **Rhaid gwneud ceisiadau am oddefeb yn ysgrifenedig a'u cyflwyno i bwyllgor safonau'r Cyngor Sircyn** gynted ag y bo modd cyn y cyfarfod y mae angen yr oddefeb ar ei gyfer.

14. **CWYNION COD YMDDYGIAD**

- a Wedi cael gwybod gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ei fod yn delio â chwyn fod cynghorydd neu berson arall a chanddo/i hawliau pleidleisio wedi torri cod ymddygiad y Cyngor, bydd y Swyddog Priodol, yn amodol ar reol sefydlog 11, yn adrodd hyn i'r Cyngor.
- b Pan mae'r hysbysiad yn rheol sefydlog 14(a) yn ymwneud â chwyn a wnaed gan y Swyddog Priodol, bydd y Swyddog Priodol yn rhoi gwybod am hyn i Gadeirydd y Cyngor, a bydd y Cadeirydd yn enwebu aelod arall o'r staff i ymgymryd â dyletswyddau'r Swyddog Priodol o ran y gwyn hyd nes y cafodd ei

phenderfynu.

c Gall y Cyngor:

- i. ddarparu gwybodaeth neu dystiolaeth lle y mae angen datgeliad o'r fath er mwyn sicrhau bod y gŵyn yn cael ei hymchwilio neu oherwydd bod hynny'n ofynnol yn ôl y gyfraith;
- ii. geisio gwybodaeth sy'n berthnasol i'r gŵyn oddi wrth y person neu gorff a chanddynt gyfrifoldeb statudol i ymchwilio'r mater;
- iii. indemnio'r cynghorydd neu berson heb fod yn gynghorydd a chanddo/i hawliau pleidleisio o ran ei g/chostau cyfreithiol cysylltiol ac mae'n rhaid i unrhyw indemniad o'r fath gael ei gymeradwyo gan gyfarfod o'r Cyngor.

15. SWYDDOG PRIODOL

a Y Swyddog Priodol fydd naill ai (i) y clerch neu (ii) aelod(au) staff eraill a enwebwyd gan y Cyngor i gyflawni gwaith y Swyddog Priodol pan mae'r Swyddog Priodol yn absennol.

b Bydd y Swyddog Priodol:

- i. **o leiaf dri diwrnod llawn cyn cyfarfod o'r cyngor, pwyllgor neu is-bwyllgor:**
  - yn rhoi i gynghorwyr, yn bersonol neu drwy'r post yn eu preswylfeydd, wŷs wedi'i lofnodi yn cadarnhau'r amser, y lle a'r agenda: ac yn
  - yn darparu, mewn lle amlwg, hysbysiad cyhoeddus o amser, lle ac agenda (ar yr amod y cafodd yr hysbysiad cyhoeddus gydag agenda cyfarfod arbennig o'r Cyngor a gynnullwyd gan gynghorwyr ei lofnodi ganddynt) ac yn cyhoeddi'n electronaidd hysbysiad o amser a lle, ac i'r graddau y bo hynny'n ymarferol resymol, unrhyw ddogfennau yn gysylltiedig â'r materion a drafodir yn y cyfarfod onid ydynt yn ymwneud â mater sy'n debygol o gael ei ystyried yn breifat neu pe bai eu datgelu yn groes i unrhyw gyflawniad.

Trowch at reol sefydlog 3(b) i weld ystyr dyddiau llawn ar gyfer cyfarfod o'r cyngor llawn a rheol sefydlog 3 (c) i weld ystyr dyddiau llawn ar gyfer cyfarfod pwyllgor;

- ii. yn amodol ar reol sefydlog 9, cynnwys ar yr agenda yr holl gynigion yn y drefn y'u derbyniwyd oni roddodd cynghorydd hysbysiad ysgrifenedig o leiaf 7 diwrnod cyn y cyfarfod yn cadarnhau ei f/bod yn ei dynnu'n ôl;
- iii. **yn cynnull cyfarfod o'r cyngor llawn ar gyfer ethol Cadeirydd newydd i'r Cyngor, a hynny oherwydd y daeth ei swydd yn wag;**

- iv. **yn gwneud trefniadau i alluogi etholwyr llywodraeth leol i archwilio'r llyfr cofnodion;**
- v. **yn derbyn a chadw copïau o is-ddeddfau a wnaed gan awdurdodau lleol eraill;**
- vi. yn cadw ffurflenni derbyn swyddi gan gynghorwyr;
- vii. yn cadw copi o gofrestr buddiannau pob cynghorydd;
- viii. yn cynorthwyo gydag ymateb i geisiadau a wnaed o dan ddeddfwriaeth rhyddid gwybodaeth a hawliau y gellir eu defnyddio o dan ddeddfwriaeth diogelu data 1998, yn unol â pholisïau a gweithdrefnau perthnasol y Cyngor;
- ix. yn derbyn a danfon gohebiaeth a hysbysiadau cyffredinol ar ran y Cyngor ac eithrio pan wnaed penderfyniad yn groes i hynny;
- x. yn cynorthwyo gyda threfnu, storio, cael mynediad at, diogelwch a dinistrio gwybodaeth a gedwir gan y Cyngor ar bapur ac yn electronaidd yn amodol ar ofynion deddfwriaeth rhyddid gwybodaeth a diogelu data a gofynion cyfreithiol eraill (e.e. Deddf Cyfyngu 1980);
- xi. yn trefnu fod gweithredoedd cyfreithiol yn cael eu cyflawni;
Gweler hefyd reol sefydlog 23;
- xii. yn trefnu neu'n rheoli awdurdodi, cymeradwyo a chyfarwyddo'n ddiymdroi unrhyw daliadau i'w gwneud gan y Cyngor yn unol â'i reoliadau ariannol;
- xiii. yn cofnodi pob cais cynllunio y cafodd y Cyngor wybod amdanynt ac ymateb y Cyngor i'r awdurdod cynllunio lleol mewn llyfr pwrpasol i'r perwyl hwnnw;
- xiv. yn cyfeirio cais cynllunio a dderbyniwyd gan y Cyngor sydd angen ystyriaeth cyn cyfarfod cyffredin nesaf y Cyngor at aelodau'r Cyngor drwy ohebiaeth. Gweler rheol 6 ar gyfer rheolau galw cyfarfod. Os na fydd galw am gyfarfod o'r Cyngor neu o'r Is-Bwyllgor Cynllunio a Thrafnidaeth oherwydd natur y cais, penderfynir arno drwy ohebiaeth.
- xv. yn rheoli mynediad at wybodaeth am y Cyngor trwy'r cynllun cyhoeddiadau; ac
- xvi. yn cadw sêl y Cyngor (os oes un) na chaiff ei ddefnyddio heb wneud penderfyniad i'r perwyl hwnnw.
Gweler hefyd reol sefydlog 23.

16. **SWYDDOG ARIANNOL CYFRIFOL**

- a Bydd y Cyngor yn penodi aelod(au) priodol i gyflawni gwaith y Swyddog Ariannol Cyfrifol pan mae'r Swyddog Ariannol Cyfrifol yn absennol.

17. CYFRIFON A DATGANIADAU CYFRIFO

- a Mae "arferion priodol" mewn rheolau sefydlog yn cyfeirio at fersiwn ddiweddaraf "Llywodraethiant ac Atebolrwydd ar gyfer Cynghorau Lleol yng Nghymru – Canllaw i Ymarferwyr".
- b Bydd pob taliad gan y Cyngor yn cael ei awdurdodi, ei gymeradwyo a'i wneud yn unol â'r gyfraith, arferion priodol a rheoliadau ariannol y Cyngor.
- c Bydd y Swyddog Ariannol Cyfrifol yn rhoi i bob cynghorydd cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl 30 Mehefin, 30 Medi a 31 Rhagfyr ym mhob blwyddyn ddatganiad i grynhoi:
  - i. derbyniadau a thaliadau'r Cyngor (neu incwm a gwariant) ar gyfer pob chwarter;
  - ii. derbyniadau a thaliadau agregad (neu incwm a gwariant) y Cyngor ar gyfer y flwyddyn hyd hynny;
- iii. y gweddillion sydd ar gael ar ddiwedd y chwarter yr adroddir arno ac sy'n cynnwys cymhariaeth gyda'r gyllideb ar gyfer y flwyddyn ariannol ac yn amlygu unrhyw orwariannau gwirioneddol neu bosib.
- d Cyn gynted ag y bo modd wedi diwedd y flwyddyn ariannol ar 31 Mawrth, bydd y Swyddog Ariannol Cyfrifol yn darparu:
  - i. datganiad i bob cynghorydd yn crynhoi derbyniadau a thaliadau'r Cyngor (neu incwm a gwariant) ar gyfer y chwarter diwethaf a'r flwyddyn hyd hynny er gwybodaeth; ac
  - ii. i'r Cyngor y datganiadau cyfrifo ar gyfer y flwyddyn ar ffurf Adran 1 y datganiad llywodraethiant ac atebolrwydd blynyddol, sy'n ofynnol gan arferion priodol, i'w hystyried a'u cymeradwyo.
- e Caiff datganiadau cyfrifo diwedd blwyddyn eu paratoi yn unol ag arferion priodol a chan ddefnyddio'r ffurf o gyfrifon a bennir gan y Cyngor (derbyniadau a gwariant, neu incwm a gwariant) ar gyfer blwyddyn hyd at 31 Mawrth. Cyflwynir drafft ddatganiad llywodraethiant ac atebolrwydd blynyddol cyflawn i bob cynghorydd. Cyflwynir datganiad llywodraethiant ac atebolrwydd blynyddol y Cyngor, sy'n cael ei archwilio'n allanol, gan gynnwys y datganiad llywodraethiant blynyddol, i'r Cyngor i'w ystyried a'i gytuno'n ffurfiol cyn 30 Mehefin.

18. **RHEOLYDDION ARIANNOL A CHAFFAEL**

- a Bydd y cyngor yn ystyried a chymeradwyo rheoliadau ariannol a baratowyd gan y Swyddog Ariannol Cyfrifol, fydd yn cynnwys trefniadau manwl ar gyfer y canlynol:
- i. cadw cofnodion cyfrifo a systemau rheolaeth fewnol;
  - ii. asesu a rheoli risgiau ariannol a wynebir gan y Cyngor;
  - iii. gwaith yr archwilydd mewnol annibynnol yn unol ag arferion priodol a derbyn adroddiadau rheolaidd gan yr archwilydd mewnol, fydd yn gorfod cael eu darparu o leiaf yn flynyddol;
  - iv. galluogi cynghorwyr ac etholwyr lleol i archwilio a chopio cyfrifon y Cyngor a/neu gorchmynion talu; ac
  - v. yn amodol ar reolau sefydlog 18(e) ac (f) a ddylai contractau yr amcangyfrifwyd eu bod werth llai na £10,000 neu oherwydd amgylchiadau arbennig gael eu heithrio o broses dendro neu ymarferiad caffael.
- b Bydd rheoliadau ariannol yn cael eu hadolygu'n rheolaidd ac o leiaf bob blwyddyn i sicrhau eu bod yn gweddu i'w pwrpas.
- c Yn amodol ar ofynion ychwanegol yn rheoliadau ariannol y Cyngor, bydd y broses dendro ar gyfer contractau i gyflenwi nwyddau, deunyddiau, gwasanaethau neu gyflawni gwaith yn cynnwys, man lleiaf, y camau canlynol:
- i. bydd manyleb ar gyfer y nwyddau, deunyddiau, gwasanaethau neu waith i'w gyflawni yn cael ei pharatoi;
  - ii. bydd gwahoddiad i dendro yn cael ei baratoi i gadarnhau (i) manyleb y Cyngor (ii) yr amser, y dyddiad a'r cyfeiriad ar gyfer cyflwyno tendrau (iii) dyddiad ymateb ysgrifenedig y Cyngor i'r tendr a (iv) gwahardd darpar gontractwyr rhag cysylltu â chynghorwyr neu staff i annog neu gefnogi eu tendr y tu allan i'r broses a nodwyd;
  - iii. bydd y gwahoddiad i dendro yn cael ei hysbysebu mewn papur lleol ac mewn unrhyw fodd arall sy'n briodol;
  - iv. cyflwynir tendrau yn ysgrifenedig mewn amlen dan sêl wedi'i marcio wedi'i chyfeirio at y Swyddog Priodol;
  - v. bydd tendrau'n cael eu hagor gan y Swyddog Priodol ym mhresenoldeb o leiaf un cynghorydd wedi'r dyddiad cau ar gyfer cyflwyno tendrau;
  - vi. bydd tendrau'n cael eu hadrodd a'u hystyried gan bwyllgor periodol y Cyngor neu bwyllgor neu is-bwyllgor y dirprwywyd cyfrifoldeb iddo.

- d Nid oes rheidrwydd ar y Cyngor, na phwyllgor nac is-bwyllgor y dirprwywyd cyfrifoldeb iddo i ystyried tendrau, i dderbyn y tendr sy'n cynnig y pris isaf.
- e **Bydd contract cyhoeddus a reoleiddir gan Reoliadau Contractau Cyhoeddus 2015 ag iddynt werth amcangyfrifedig o fwy na £181,302 ar gyfer contract gwasanaeth neu gyflenwad cyhoeddus neu fwy na £4,551,413 ar gyfer contract gwaith cyhoeddus (neu drothwyon eraill a bennir gan y Comisiwn Ewropeaidd bob dwy flynedd ac a gyhoeddir yng Nghyfnodolyn Swyddogol yr Undeb Ewropeaidd (OJEU)) yn cydymffurfio â'r gweithdrefnau caffael perthnasol a gofynion eraill yn Rheoliadau Contractau Cyhoeddus 2015 sy'n cynnwys hysbysebu'r cyfle contract ar wefan Contracts Finder ac yn OJEU.**
- f **Bydd contract cyhoeddus yn ymwneud â chyflenwi nwy, gwres, trydan, dŵr yfed, gwasanaethau trafndiaeth neu wasanaethau post i'r cyhoedd; neu ddarparu porthladd neu faes awyr; neu archwilio neu ar gyfer alldynnu nwy, olew neu danwydd solet ag iddo werth amcangyfrifedig o fwy na £363,424 ar gyfer contract cyflenwi, gwasanaethau neu gynllunio; neu fwy na £4,551,413 ar gyfer contract gwaith; neu £820,370 ar gyfer contract gwasanaethau cymdeithasol a gwasanaethau penodol eraill (neu drothwyon eraill a bennir gan y Comisiwn Ewropeaidd bob dwy flynedd ac a gyhoeddir yn OJEU) yn cydymffurfio â'r gweithdrefnau caffael perthnasol a gofynion eraill yn Rheoliadau Contractau Cyfleustodau 2016.**
- g Rhaid awdurdodi archebion talu arian drwy benderfyniad gan y Cyngor, ond mewn achos o frys gwirioneddol, gall y Clerc mewn ymgynghoriad â'r Cadeirydd a/neu'r Is-Gadeirydd ddod i benderfyniad arnynt.

19. TRIN MATERION STAFF

- a Mae mater sy'n bersonol i aelod o staff sy'n cael ei ystyried mewn cyfarfod Cyngor neu unrhyw bwyllgor/is-bwyllgor yn is amodol ar reol sefydlog 11.
- b Yn amodol ar bolisi'r Cyngor ar absenoldebau o'r gwaith, bydd aelod staff uchaf y Cyngor yn rhoi gwybod i gadeirydd y Cyngor neu, os nad yw ar gael, i is-gadeirydd y Cyngor am absenoldeb a achoswyd gan salwch neu reswm arall a bydd y cyfryw berson yn rhoi gwybod am absenoldeb o'r fath i'r Cyngor yn ei gyfarfod nesaf.
- c Bydd cadeirydd y Cyngor neu yn ei absenoldeb, yr is-gadeirydd yn dilyn penderfyniad i'r perwyl hwnnw yn cynnal adolygiad o berfformiad staff. Cyflwynir adroddiad ysgrifenedig ar yr adolygiadau a'r arfarniad i'r Cyngor a fydd yn gwneud penderfyniad arno.
- d Yn amodol ar bolisi'r Cyngor ar drin achwyniadau, os yw achwyniad anffurfiol neu ffurfiol a godir gan staff yn ymwneud â chadeirydd neu is-gadeirydd y Cyngor caiff ei gyflwyno i sylw aelod arall o' Cyngor.

- e Bydd unrhyw bersonau sy'n gyfrifol yn gyfan neu'n rhannol am reoli staff yn trin cofnodion ysgrifenedig pob cyfarfod yn ymwneud â'u perfformiad, galluoedd, achwyniad neu faterion disgyblaeth yn gyfrinachol.
- f Yn unol â rheol sefydlog 11(a), bydd gan bersonau a chanddynt gyfrifoldebau rheoli llinell hawl i weld cofnodion staff y cyfeirir atynt yn rheol sefydlog 19(f).

20. **CYFRIFOLDEBAU I DDARPARU GWYBODAETH**

Gweler hefyd reol sefydlog 21.

- a Yn unol â deddfwriaeth rhyddid gwybodaeth, bydd y Cyngor yn cyhoeddi gwybodaeth yn unol â'i gynllun cyhoeddiadau ac yn ymateb i geisiadau am wybodaeth sydd ym meddiant y Cyngor.

21. **CYFRIFOLDEBAU O DAN DDEDDFWRIAETH DIOGELU DATA**

(Nid yw'r rhestr isod yn hollgynhwysol).

Gweler hefyd reol sefydlog 11.

- a Bydd y Cyngor yn medru penodi Swyddog Diogelu Data. Nid yw hyn yn ofynnol.
- b Bydd gan y Cyngor bolisiau a gweithdrefnau ar gyfer ymateb i unigolyn sy'n defnyddio hawliau statudol ynghylch ei ddata/data personol.
- c Bydd gan y Cyngor bolisi ysgrifenedig ar gyfer ymateb i a rheoli achos o dorri amodau trin data personol.
- d Bydd y Cyngor yn cadw cofnod o'r holl achosion o dorri amodau trin data personol yn cynnwys y ffeithiau ynghylch yr achos o dorri amodau trin data personol, ei effeithiau a'r camau lliniarol a gymerwyd.
- e Bydd y Cyngor yn gofalu fod yr holl wybodaeth a gyflwynwyd yn ei hysbysiad(au) preifatrwydd mewn ffurf hygrych hwylus a'i bod yn cael ei chadw'n gyfredol.
- f Bydd y Cyngor yn cadw cofnod ysgrifenedig o'i weithgarwch prosesu.

22. **CYSYLLTIADAU Â'R WASG/CYFRYNGAU**

- a Awdurdodir y Cadeirydd, yr Is-Gadeirydd a'r Clerc i wneud unrhyw ddatganiadau i'r cyfryngau ar ran y Cyngor..

23. **GWEITHREDU A SELIO GWEITHREDOEDD CYFREITHIOL**

Gweler hefyd reolau sefydlog 15(b)(xii) a (xvii).

- a Ni fydd gweithred gyfreithiol yn cael ei chyflawni ar ran y Cyngor onid awdurdodwyd hynny trwy benderfyniad.

Yn amodol ar reol sefydlog 23(a), gall unrhyw ddau gynghorydd lofnodi, ar ran y Cyngor, unrhyw weithred sy'n gyfreithiol ofynnol a bydd y Swyddog Priodol yn dyst i'w llofnodion.

24. **CYFATHREBU Â CHYNGHORWYR BWRDEISTREF SIROL NEU GYNGHORWYR SIR**

- a Onid yw'r Cyngor yn penderfynu fel arall, danfonir copi o bob llythyr a ddanfonir at y Cyngor Sir at y cynghorydd/wyr ward sy'n cynrychioli ardal y Cyngor.

25. **CYFYNGIADAU AR WEITHGARWCH CYNGHORWYR**

- a. Onid awdurdodir hynny trwy benderfyniad, ni fydd unrhyw gynghorydd:

- i. yn archwilio unrhyw dir a/neu adeiladau y mae gan y Cyngor hawl neu ddyletswydd i'w archwilio; nac

- ii. yn rhoi gorchmynion na chyfarwyddiadau

26. **. DATGAN DIDDORDEB GAN GYNGHORWYR**

- a. Mae'r gyfraith yn gwneud darpariaeth benodol sy'n gwneud yn ofynnol i gynghorwyr ddatgelu diddordebau ariannol uniongyrchol (gan gynnwys diddordebau priod/partner)a all fod ganddynt mewn unrhyw fater a ddaw gerbron y Cyngor, pwyllgor neu is-bwyllgor. Mae'n gwahardd cynghorwyr rhag siarad neu bleidleisio ar y mater hwnnw. Rhaid i gynghorwyr hefyd, yn ôl y gyfraith, ddatgan rhai diddordebau ariannol. Rhaid ufuddhau'n gydwybodol i'r gofynion hyn bob amser.

- b. Gall diddordebau nad ydynt yn ariannol fod yr un mor bwysig. Ni ddylau cynghorwyr ganiatáu i'r argraff gael ei chreu bod, neu y gallent fod, yn defnyddio'i safle i hyrwyddo diddordeb preifat neu bersonol, yn hytrach na hybu diddordeb cyhoeddus cyffredin. Mae diddordebau preifat neu bersonol yn cynnwys rhai ei teulu a'i cyfeillion yn ogystal â rhai'n codi drwy aelodaeth, neu berthynas â chlybiau, cymdeithasau a threfniadaethau eraill ee undebau llafur a chyrrff gwirfoddol.

- c. Diddordebau Anariannol Cynghorwyr

Bydd unrhyw gynghorydd sydd â diddordeb personol mewn unrhyw fater, a'r diddordeb personol yn cael ei ddiffinio gan Gôd Ymddygiad Llywodraeth Leol, yn datgan rhag blaen y diddordeb hwnnw, ond gall aros, siarad a phleidleisio oni bai fod y diddordeb yn glir a sylweddol, ac mewn achos felly bydd yr aelod yn ymadael â'r ystafell. Oni bai fod ystyriaethau perthnasol eraill ni ddylid ystyried ymwneud â busnes unrhyw gorff cyhoeddus gan aelod a fydd wedi ei b/phenodi yn gynrychiolydd y Cyngor. Mewn achos o'r fath dylai'r aelod ddatgan y diddordeb ond gall aros a chymryd rhan lawn yn y cyfarfod.

27. CYFETHOL CYNGHORYDD I LENWI SEDD WAG.

Pe bai sedd wag ar y Cyngor yn codi yn ystod tymor ei fodolaeth a bod rhaid cyfethol Bydd y Cyngor Tref yn dilyn y drefn sydd wedi ei ddynodi gan Cyngor Gwynedd.:

- a. Bydd y Cyngor yn hysbysebu'r sedd wag mewn ymgais i ddenu diddordeb aelodau'r gymuned.
- b. Bydd y Cyngor yn gosod dyddiad cau.
- c. Bydd y Clerc yn gofyn am lythyrau cyflwyno gan bob ymgeisydd yn rhoi gwybodaeth sylfaenol amdanynt eu hunain.
- d. Bydd y Cyngor yn rhoi cyfle i ymgeiswyr roi cyflwyniad byr i aelodau'r Cyngor.
- e. Bydd aelodau yn pleidleisio yn gudd am ymgeisydd o'u dewis os bydd mwy nag un ymgeisydd ar gyfer unrhyw sedd.
- f. Os mai un ymgeisydd sydd i unrhyw sedd, yna bydd yr ymgeisydd yn cael ei dderbyn/derbyn i'r sedd ar yr amod ei fod/bod yn gymwys.
- g. Bydd y Clerc yn sicrhau fod yr ymgeisydd yn arwyddo datganiad derbyn swydd.

28. GWEITHREDU BRYD

Rhoddir hawl gweithredol i'r Clerc mewn ymgynghoriad â'r Cadeirydd neu'r Is-Gadeirydd i weithredu mewn perthynas â'r canlynol:

- a. Pan fydd bryd gwirioneddol i weithredu i amddiffyn buddiannau'r Cyngor neu'r cyhoedd gan gynnwys cyfarwyddo Cyfreithiwr i weithredu os bydd angen.
- b. ymateb i unrhyw ymgynghoriadau pan na fydd amser yn caniatáu eu cyflwyno i ystyriaeth y Cyngor oherwydd bod dyddiad i dderbyn sylwadau neu i weithredu cyn y cyfarfod nesaf o'r Cyngor.

29. CYFRWNG IAITH Y PWYLLGORAU/CYFARFODYDD

Gweinyddir a gweithredir trwy gyfrwng yr iaith Gymraeg.

30. RHEOLAU SEFYDLOG YN GYFFREDINOL

- a. Gellir atal rheol sefydlog neu ran o reol sefydlog, ac eithrio un sy'n cynnwys gofynion statudol gorfodol, trwy benderfyniad o ran ystyried eitem ar agenda ar gyfer cyfarfod.
- b. Rhaid cyflwyno cynnig i ychwanegu at neu amrywio neu ddirymu un neu ragor o reolau sefydlog y Cyngor, ac eithrio un sy'n cynnwys gofynion statudol neu

gyfreithiol gorfodol drwy argymhelliad yr Is-Bwyllgor Cyllid, Polisi a Rheolaethol, neu trwy gyfrwng cynnig arbennig a rhoihysbysiad ysgrifenedig amdano gan o leiaf 7 gynghorydd i'r Swyddog Priodol yn unol â rheol sefydlog 9.

- c Bydd y Swyddog Priodol yn rhoi copi o reolau sefydlog y Cyngor i gynghorydd cyn gynted ag y bo modd.
- d Bydd penderfyniad cadeirydd cyfarfod ynghylch defnyddio rheolau sefydlog yn y cyfarfod yn derfynol.